

સ્ત્રીઓની સલામતીના સન્દર્ભે માનવ અધિકારોનું વૈશ્વિકઘોષણાપત્ર

સમસ્ત પૃથ્વી માટે આ યુગ જાગરણનો યુગ છે. તમામ રાષ્ટ્રોના સૌથી પાછળ રહી ગયેલા શોષિત, દલિત, પિડિત લોકોના જાગરણની આ શુભ ઘડી છે. દેશદેશની નારી માત્ર આ છેવાડે ઉભેલા લોકોમાંની એક છે અને એ પણ જાગી રહી છે. જે જાગે છે તે જુએ છે કે આજે જે સમાજમાં આપણે જીવી રહ્યા છીએ, તે વર્તમાન સમાજના પ્રચલિત મૂલ્યો સમાજમાં સમાનતા, બંધુતા, ન્યાય સ્થાપી શકે નહી. એટલે આ નવજાગૃત એકમોનો સહિયારો પોકાર ગગન ગજવે છે કે, આજના સમાજને બદલી નાંખો !

સમાજ-પરિવર્તન એ આજના યુગની માંગ છે. વિશ્વભરના નારી સમાજને આજનો આ લોહીની નદીઓ વહેવડાવનારો, યુદ્ધથી ખદબદતો, સત્તા અને સંપત્તિના કેન્દ્રીકરણ દ્વારા અન્યાય અને શોષણની ઝડી વરસાવનારો સ્પર્ધામૂલક સમાજ પસંદ નથી. સ્ત્રી ઈચ્છે છે શાંતિ, ન્યાય, સ્વાતંત્ર્ય, સમાનતા અને સમાધાન ! પૂર્વે થઈ ગયેલા અનેક યુગપુરૂષોના આર્થદર્શનમાંથી સ્ત્રીને સમજાઈ ગયું છે કે, એને માટે “અહિંસક સમાજરચના” જ ન્યાયી અને પોષક રચના નિવડી શકશે અને એટલે જ વિશ્વભરની જાગૃત સ્ત્રી શક્તિનું મુખ્ય કામ છે, અહિંસક સમાજનું નિર્માણ. આજના નિર્માણયુગમાં એકબાજુ માનવે અંતરિક્ષમાં પોતાની હરણફાળ ભરી, તો બીજી બાજુ ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમાં પૃથ્વી આંબીને સ્મશાન બનાવી મૂકે તેવા ભયંકર શસ્ત્રાસ્ત્રો પણ બનાવ્યાં. એટલે આવા વિનાશક શસ્ત્રોનો વિરોધ કરવો જરૂરી થઈ પડ્યો. “યુદ્ધ વિરોધી સંસ્થાઓ દ્વારા અણુ શસ્ત્રો સામે વિરોધ દાખવવા જે વિવિધ કાર્યક્રમો યોજાતા રહે છે, તેમાં ઈંગ્લેન્ડમાં ગ્રિનહેન કોમન નામની સંસ્થા દ્વારા વિશ્વભરની બહેનો સત્યાગ્રહ કરી રહી છે. કડકડતી ઠંડી હોય, આભેથી બરફ વરસતો હોય કે મૂશળધાર વરસાદ હોય, સ્ત્રીઓ મહિનાઓ ને મહિનાઓ સુધી તંબુઓમાં રહીને ટૂંકડીવાર અણુશસ્ત્રના વિરોધમાં પ્રદર્શન યોજતી રહે છે.

અમેરિકા આજે નિ:શસ્ત્રીકરણની વાતો કરી રહ્યું છે, પરંતુ હજુ આજે પણ વોશિંગ્ટન અને ન્યૂયોર્કમાં શસ્ત્રોનો ઉદ્યોગ ધમાકેદાર ચાલી રહ્યો છે. માનવસંહારક આ બોમ્બોને લઈ જતી ગાડી સફેદ હોય છે. ટેકસાસ રાજ્યથી બે હજાર માઈલ દુર એવા એક સિમાંત સ્થળે આ ગાડી મહાસાગરની પાનડૂબીઓ સાથે જોડી દેવામાં આવે છે. જે સાત સાગરોમાં ગમે ત્યાં જઈ શકે અને પાંચસો નગરોને એકી સાથે રાખમાં પલટાવી શકે.

વાસ્તવમાં સ્વસ્થ સ્ત્રી-પુરૂષ-સંબંધ એ જ આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે સમાનતાને સાર્થક કરવાનો ઉપાય છે અને ઘણા દેશોમાં જાગૃત સ્ત્રી-પુરૂષ આ દીશામાં સક્રિય બનેલા છે. સ્ત્રીઓ પર થતા અત્યાચારો સામે સર્વત્ર સ્ત્રી હવે સંગઠિત થઈ રહી છે અને કેટલાક જુલ્મોના ખાત્મા માટે તો કાયદા બનાવવા માટે પણ માંગણી કરી રહી છે. સ્ત્રીઓના ગૃહકાર્યનું આર્થિક વળતર મળે તે માટે પણ પ્રયત્નો થઈ રહ્યા છે.

સ્ત્રીઓ પર થતાં અન્યાયો સામે માથું ઊંચકાય એ જરૂરી જ છે, પરંતુ વિદેશોમાં સ્ત્રીમુક્તિ આંદોલનોમાં પુરૂષ વિરોધી વલણ વિકસાવાતું હોય તેવું દેખાય છે. રૂાવો અભિગમ સ્વસ્થ નથી લાગતો. સ્ત્રીઓના પ્રશ્નો એ કેવળ સ્ત્રી જાતિના નથી, એ સમસ્ત સમાજના પ્રશ્નો છે. એમને ઉકેલવા સ્ત્રી-પુરૂષ સમસ્ત સમાજની શક્તિ લાગવી જોઈએ.

ભારતના નારી-મુક્તિ આંદોલનોમાં પણ ક્યારેય આવું વિરોધી વલણ હોય તેવો ભાસ થાય છે, પરંતુ પુરૂષ પ્રધાન સમાજ રચનામાં ઉછરેલા પુરૂષો દ્વારા થતા સહજ વર્તનમાં પણ સ્ત્રીને આપબુદ્ધિપણું અને અવહેલના સતત અનુભવવી પડે છે કે, માનસમાં એક વિરોધી ભાવ દાખલ થઈ જાય છે. યુગ યુગાંતરથી સતત જે સંસ્કારો માનવચિત પર પડતા રહે, તે ધીરે ધીરે લોહીમાં આવી જાય છે. શું કુટુંબમાં કે શું સમાજમાં સર્વત્ર પુરૂષનું અહં સતત પોષાતું આવ્યું છે. એટલે સ્ત્રી-પુરૂષ પરત્વે પુરૂષમાં ગુરૂતાગ્રંથિ બંધાઈ ગઈ છે. પરંતુ આ વચગાળાની પ્રક્રિયા છે. અંતે તો સ્ત્રી-પુરૂષો સાથે મળીને જ એકમેકની મુક્તિના દાર ખોલી શકશે. સ્ત્રી-પુરૂષ સમાનતા સમજતાને આધારે ઉભી થાય એ અહિંસક સમાજ રચનાનો એક મહત્વનો આધારસ્તંભ છે.

છેલ્લા વીસ-ત્રીસ વર્ષોમાં પણ દેશમાં કોઈ રાષ્ટ્રવ્યાપી આંદોલન ન હોવા છતાં રાષ્ટ્રનિર્માણના કાર્યમાં નવયુવતિઓ પણ જોડાયેલી છે, તે અત્યંત આનંદ અને સંતોષની વાત છે. ભારત ભરમાં ઠેરઠેર ગ્રામવિકાસના જે સઘનક્ષેત્રો ઉભા થયા છે, તેમાં ક્યાંક દંપતિરૂપે તો ક્યાંક સ્વતંત્ર વ્યક્તિરૂપે સ્ત્રીશક્તિ લાગેલી છે. નવા યુગના નવા માણસનું નવસર્જન અને પોતાની જાંદગીનો અત્યંત સોનેરી એવો યુવાકાળ સંઘર્ષ અને એવા કાર્યમાં લગાડી રહી છે. આજે દેશમાં બિલંડી-ટોપની જેમ ઠેરઠેર સ્વેચ્છિક સંસ્થાઓ કામ કરતી થઈ ગઈ છે, તેમાં કેટલાક કર્મશીલોનું કામ સાથે જ દ્રષ્ટિપૂર્વક લગન સાથે થઈ રહેલું જણાય છે. ગ્રામીણ બહેનોમાં આ કાર્યશીલોના પ્રવેશ સાથે એક નવી ચેતના જાગી હોય તેના દર્શન ઠેરઠેર થાય છે. આ વાત એ બાબતની પૃષ્ઠિ કરે છે કે આવનારો યુગ મહિલાઓનો યુગ છે.

1945 માં યુનાઈટેડ નેશન્સ ઓર્ગેનાઈઝેશનના ચાર્ટરે શરૂઆત કરી અને સૌ પ્રથમ વાર કાગળ ઉપર સ્ત્રી-પુરૂષ સમાન અધિકારો હોવા જોઈએ એમ નોંધણી થઈ યુનો (U.N.O) ના ઉપક્રમે 1946 માં દુનિયાના દેશોમાં "સ્ત્રીઓના દરજ્જા" (Status of Women) ની તપાસ કરવા એક કમિશન નિમવર્તિ આવ્યું, તેથી આગળ વધી 1949 માં યુનોની જનરલ એસેમ્બલી દ્વારા કુમળી બાળાઓના આંતરરાષ્ટ્રીય લોહીના વેપાર ઉપર પ્રતિબંધ મુકાયો.

આમ એક યા બીજા કારણોસર "સ્ત્રી" અંગેની બાબતો આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તર પર ચર્ચાતી રહી. 1970 માં તો એકે એક દેશમાં "સ્ત્રીઓના દરજ્જા" અંગેની વિગતો ચોંકાવનારી પુરવાર થઈ. દર વર્ષે માનવ વિકાસ અંગેના અહેવાલો યુનોના ઉપક્રમે બહાર પડવા લાગ્યા. આ અહેવાલો એ જહેમતપૂર્વક સમીક્ષા કરી કે, "જગતનો એકપણ દેશ એવો નથી કે જ્યાં સ્ત્રીઓનો સમાન દરજ્જો હોય". યુનોનો અહેવાલ કહે છે કે જગતની અડધોઅડધ વસ્તી સ્ત્રી-વર્ગની છે, તેના જીવનનો 2/3 સમય દેશ, સમાજ, કુટુંબની ઉત્તરિમાં ગાળે, છતાં પણ જગતની 1/10 આવકની જ તે ભાગીદાર છે અને 1/100 ભાગ જેટલી જ મિલકત ધરાવે છે. (United Nations Development Report (UNDP -1995, 1996, 1997, 2000, 2003, 2004) ઉપરાંત પુરૂષોના પ્રમાણમાં સ્ત્રીઓનું જીવન ધોરણ ઘણું નીચું છે. મહિલાઓમાં સૌથી વિશેષ ગરીબાઈનું પ્રમાણ છે. આમ દરેક દેશોમાં

સ્ત્રીઓના પ્રશ્નો ઉપર ધ્યાન જવા લાગ્યું. આ અહેવાલો પહેલાં યુનોએ 1975 નું વર્ષ “મહિલા આંતરરાષ્ટ્રીય વર્ષ” જાહેર કર્યું હતું. યુનોમાં સ્ત્રીઓની સમસ્યા અંગે ચર્ચા વિચારણા કરવા આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદ યોજાઈ. બધીજ સ્ત્રીઓની સામાન્ય સમસ્યાઓને તેમજ પ્રત્યેક દેશ, સમાજ, સંસ્કૃતિ, પ્રણાલિકાઓ અનુસાર પ્રશ્નો ચર્ચાયા.

1980 માં ડેન્માર્કના કોપનહેગન શહેરમાં એક પરિષદનું આયોજન થયું. રાષ્ટ્રના ઘડતરમાં સ્ત્રીઓની શક્તિના, સ્વનિષ્ઠાના નૈરોબી નગરમાં સને 1995 માં ચીનના પાટનગર બૈજિંગમાં આવી આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદો ભરાઈ. મહિલાઓની આયોજન તેમજ રાજકીય સ્તરે પાર્લામેન્ટમાં નિર્ણાયક ભાગીદારી હોવી જોઈએ. સત્તાના કેન્દ્રોમાં સ્ત્રીઓની નિશ્ચિત બેઠકોની માંગ ઉભી થઈ. આમ, આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે સ્ત્રીઓની સમસ્યાઓને સપાટી ઉપર આવવાથી તેના પડઘા ભારતમાં પણ પડયા. સમાજમાં અડધો અડધ વસ્તી સ્ત્રીઓની છે. છતાં ઈતિહાસનાં પાંનાઓ પર તે એક અજાણ્યું પાત્ર રહી છે. દેશની ઉન્નતિ, આર્થિક વિકાસમાં સુસંસ્કૃત સમાજને ટકાવવા બહેનોનો ફાળો અમૂલ્ય છે. પણ તેની નોંધ લેવાઈ નથી. સ્ત્રીએ સમજનું અવિભાજ્ય અંગ છે નિર્ણાયક ઘટક છે પણ તે દેશકાળની નોંધો, દસ્તાવેજોમાંથી અદૃશ્ય રહી છે. સ્ત્રીઓના કાર્યોને, પ્રવૃત્તિઓને, તેના મંતવ્યો, અભિપ્રાયો, લખાણો ઉપર પ્રકાશ પડાયો નથી. તે By-Pass થતી આવી છે. તેનો નજર અંદાજ થયો છે. છતાં આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે અને રાષ્ટ્રીય સ્તરે મહિલા વિકાસ માટે તથા બંધારણના આર્ટશોને પૂર્ણ કરવા માટે જે કરારપત્રો, પરિષદો થયેલ છે તેની વિસ્તૃત છણાવટ કરવી યોગ્ય રહેશે.

સમગ્ર વિશ્વમાં સ્ત્રીઓ પ્રત્યે આચરતી હિંસા માનવઅધિકારો અને સ્વાસ્થ્યનો મુદ્દો બની ગયો છે. વિશ્વ સ્વાસ્થ્ય સંસ્થા (WHO) ની માહિતી પ્રમાણે વિશ્વમાં દરેક પાંચ માંથી ઓછામાં ઓછી એક સ્ત્રી પર પુરૂષ કે પુરૂષો દ્વારા શારીરિક કે જાતીય અત્યાચાર આચરાયો છે. એક અંદાજ એવો પણ છે કે સ્ત્રી પ્રત્યે આચરતી હિંસા તે સ્ત્રીના મૃત્યુનું કે પ્રજનનક્ષમ સ્ત્રીઓને પાંગળી કરી મુકતી અશક્તિનું કેન્સર જેવું કારણ બની રહ્યું છે. તેમજ ટ્રાફિક અકસ્માતો અને મેલેરિયા બંને મળીને આરોગ્યને હાનિ પહોંચાડે તે કરતા વધુ હાનિકારક બની ગયું છે.

સ્ત્રીઓ પ્રત્યે આચરતી હિંસાને માનવઅધિકારના મુદ્દા તરીકે જઈએ તો સંયુક્ત રાષ્ટ્રો (યુ.એન) દ્વારા જાહેર કરાયેલા 1948 ના ઘોષણાપત્ર પર નજર કરવી પડે. રૂા ઘોષણાપત્રની પૂર્વ તૈયારીમાં ભારતીય અધિકારીઓનું એક જૂથ સામેલ થયું હતું. તેના અધ્યક્ષ ગુજરાતના વિદુષી સન્નારી શ્રીમતી હંસાબહેન મહેતા હતા. ઘોષણાપત્રના ખરડાની ચર્ચા ખુલ્લી મુકાઈ, ત્યારે તરત જ પહેલા અનુચ્છેદ વિશે શ્રી હંસાબહેને પોતાનો વિરોધ પ્રદર્શિત કરતા માંગણી કરી હતી કે, પ્રથમ અનુચ્છેદમાંના શબ્દો સર્વ પુરૂષો જન્મજાત સ્વતંત્ર છે અને ગૌરવ તેમજ અધિકારોમાં સમાન છે. (All men are born free equal in dignity and rights) તેમાં સુધારો કરીને સર્વ માનવીઓ જન્મજાત સમાન (All human beings are born equal) તેમ વાક્યરચના કરવી. “પુરૂષો” શબ્દમાં સ્ત્રીઓ સમાય નહી માનવીઓમાં સ્ત્રીઓનો ઉલ્લેખ સમાઈ જાય તેથી તેમણે આવી માંગણી મૂકી હતી. ઘણી વિસ્તૃત ચર્ચાને અંતે તેમનો પ્રસ્તાવ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. માનવઅધિકાર ઘોષણાપત્રમાં અન્ય અનુચ્છેદ પણ સ્ત્રી તરફ છે. તેવું કેટલાકનું માનવું છે. અનુચ્છેદ 3 માં જણાવાયું છે દરેકને જીવવાનો, સ્વતંત્રતાનો અને પોતાની જાતની સલામતીનો અધિકાર છે. અનુચ્છેદ 4 માં સૂચવાયેલો અધિકાર છે, કોઈને પણ ગુલામી કે દાસ્તામાં રખાશે નહી. ગુલામી અને ગુલામોના વેપારનો એના તમામ સ્વરૂપોમાં નિષેધ કરવામાં આવશે. અનુચ્છેદ 5 માં કેહેવાયું છે કોઈને પણ યાતનાપુર્ણ કે કુર અમાનવીય અથવા અપમાનકારક વ્યવહાર કે શિક્ષા કરાશે નહી.

માનવઅધિકાર ઘોષણાપત્રમાં નિર્દેશાયેલા આ અને આવા અન્ય અધિકારોપુરૂષોની નાગરિક સ્વતંત્રતાને લક્ષ્યમાં રાખીને ઘડાયેલા હોય તેવું કેટલાક અભ્યાસીઓ માને છે. સ્ત્રીઓ અને પુરૂષો સમાન કક્ષામાં માનવીઓ છે, તેવી પૂર્વાધારણા સહિત વિચારીએ તો આ સર્વ અધિકારો સ્ત્રીના છે જ, પરંતુ વાસ્તવિકપણે જીવાતી જીવંતમાં સ્ત્રીઓ આવા અધિકાર મેળવે જ છે તેવું કહી શકાય નહીં. વધુમાં સ્ત્રીના માનવઅધિકાર સ્ત્રીના સ્ત્રીત્વને અનુલક્ષીને પણ હોવા જોઈએ તેવો આગ્રહ હોઈ શકે. 1975 માં જયારે આંતરરાષ્ટ્રીય નારી વર્ષ ઉજવવાની ઘોષણા સંયુક્ત રાષ્ટ્રોએ કરી ત્યારે આવા આગ્રહ વધુ બુલંદ બન્યા. 1976 માં એક વિશિષ્ટ સમિતિનું ગઠન “સંયુક્ત રાષ્ટ્રો” દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. તે સમિતિને સ્ત્રી વિરૂધ્ધ આચરતા સર્વ પ્રકારના ભેદભાવ નિર્મૂલ કરવાની વિચારણા કરવાની કામગીરી સોંપાઈ હતી. 1979 માં તે સમિતિએ સ્ત્રી વિરૂધ્ધ આચરતા સર્વ પ્રકારના ભેદભાવ નિર્મૂલન સમજૂતિ (જેને ટૂંકમાં અંગ્રેજી નામ Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women ના આધારે CEDAW પરથી “સીડો ના” નામે ઓળખવામાં આવે છે.) “સીડો” “સંયુક્ત રાષ્ટ્રો” માં રજૂ કરી. 1981 માં તેને જરૂરી ટેકો મળતા આ સમજૂતી કાર્યાન્વિત બની. અત્યારે 165 સભ્ય રાષ્ટ્રોએ તે સમજૂતીને અનુમોદન આપ્યું છે. ભારતે 1993 માં અનુમોદન આપ્યું હતું.

યુનોએ ઘોષિતકરેલા સિધ્ધાંત મુજબ બે પ્રકારના આંતરરાષ્ટ્રીય ખતપત્ર જાહેર કરવામાં આવેલ.

(1) International Covenant on Economic, social and cultural rights, 1966

(આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક અધિકારો અંગેનું આંતરરાષ્ટ્રીય ખતપત્ર 1966)

આ માનવહક્કો માનવીની જન્મજાત ગરીમામાંથી ઉત્પન્ન થયેલા છે, તે બાબત માન્ય કરીને, માનવહક્કોના વિશ્વકક્ષાના જાહેરનામા અનુસાર, હાંસલ કરી શકે માટે પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાના આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક હક્કો તથા દિવાની અને રાજકીય અધિકારો ભોગવી શકે તે માટે પરિસ્થિતિ સંપન્ન થાય તો જ માનવમાત્ર ભયમુક્ત તથા જરૂરિયાતો અંગેની નિશ્ચિતતા હાંસલ કરી શકે. આ અર્થે વિશ્વના તમામ વ્યક્તિઓના આર્થિક, સામાજિક તથા સાંસ્કૃતિક અધિકારો ને રક્ષવામાં આવેલ છે. તેના અમલીકરણ માટે વિવિધ આંતરરાષ્ટ્રીય કોન્ફરન્સ, કન્વેન્શનો દ્વારા ચાલુ સભ્યએ કાયદાકીય પગલાં લેવા માટે દબાણ કરવામાં આવે છે. જેથી ઉદ્દેશ ફળીભૂત થઈ શકે.

(2) International covenant on Civil & political right - 1966

દિવાની અને રાજનૈતિક અધિકારો અંગેનું આંતરરાષ્ટ્રીય ખતપત્ર, 1966

માનવહક્કોના વૈશ્વિક જાહેરનામામાં ઘોષણા મુજબ સ્વતંત્ર માનવી સિવિલ અને રાજનૈતિક સ્વાતંત્ર્ય તથા ભયમુક્ત અને માનવીની જરૂરિયાતો પ્રાપ્ત કરવા બાબતની નિશ્ચિતતા હાંસલ કરે તે માટે ઓછી સ્થિતિ નિર્માણ કરવી આવશ્યક છે, જેમાં દરેક વ્યક્તિ તેના સિવિલ અને રાજનૈતિક અધિકારો તેમજ તેના આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક અધિકારો ભોગવી શકે, તથા માનવ હક્કો તથા સ્વાતંત્રતાઓ ના પાલન માટેનો સાર્વજિક સાદ બઢાવવા યુનોના ખતપત્ર હેઠળ તમામ રાષ્ટ્રો બંધાયેલા છે, તથા દરેક વ્યક્તિ પણ અન્ય લોકો તથા પોતાના સમાજ પ્રત્યેની ફરજના ભાગરૂપે તથા તેનું પાલન થાય તે માટે પ્રયાસો કરવાની ફરજ ધરાવે છે. યુનિવર્સલ ડેક્લેરેશનમાં તેની યોગ્ય જોગવાઈ ન હોવાથી, આંતરરાષ્ટ્રીય કન્વેન્શનના સ્વરૂપમાં કોવેનન્ટસ ઓન હ્યુમન રાઈટ્સ-માનવ અધિકારો અંગેના કોવેનન્ટસ તૈયાર કરવામાં આવ્યા. આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક અધિકારોના કોવેનન્ટસમાં કામ મેળવવાના અધિકાર, રોજગારીની ન્યાયી શરતો કામદાર સંધ બનાવવાના, સામાજિક સુરક્ષાના, યોગ્ય જીવન ધોરણના આરોગ્ય તથા શિક્ષણના

અધિકારોનો સમાવેશ થાય છે. નાગરિક અને રાજકીય અધિકારો અંગેના કોવેનન્ટસમાં જીવવાના અધિકારો તેમજ સલામતીના હરવા-ફરવાના, ધાર્મિક સ્વાતંત્ર્યના તથા મંડળ સ્થાપવાના અધિકારોનો સમાવેશ થાય છે તેમજ કોઈપણ પ્રકારના ભેદભાવ પર પ્રતિબંધ મુકવામાં આવ્યો છે.

જાતિય ભેદભાવની નાબૂદી પણ માનવ અધિકારોના રક્ષણનું એક પાસું છે માનવ અધિકારો અંગેના કોવેનન્ટસ અમલમાં આવ્યા ન હતા, ત્યારે સને 1965 માં જનરલ કમિટિએ આંતરરાષ્ટ્રીય કન્વેન્શન ઓન ઈલિમિનેશન ઓફ ઓલ ફોર્મ્સ ઓફ રસિયલ ડિસ્ક્રિમિનેશન એટલે કે જાતિય ભેદભાવની નાબૂદી અંગેનું આંતરરાષ્ટ્રીય કન્વેન્શન સર્વ સંમતિથી સ્વીકારી, રંગભેદની તથા જાતિય ભેદભાવની નીતિઓ પ્રત્યે સખ્ર નાપસંદગી વ્યક્ત કરી. આ કન્વેન્શનમાં જાતિય ભેદભાવની નાબૂદી માટે તથા જાતિય જુથવાદ તથા રંગભેદના પ્રતિબંધ માટે વ્યવહારૂ પગલાં સૂચવવામાં આવ્યા.

રાષ્ટ્રસંઘ દ્વારા (દક્ષિણ આફ્રિકાના ડરબન શહેરમાં (World Conference Against Racial discrimination-WCAR) 28 ઓગસ્ટથી 7 સપ્ટેમ્બર- 2001 દરમ્યાન યોજાયેલ હતી જેમાં આપણા દેશ તથા અન્ય દેશમાંથી સરકારના પ્રતિનિધિઓ તથા સ્વૈચ્છિક સંસ્થાના પ્રતિનિધિઓએ સક્રિય રીતે ભાગ લીધેલ હતો.

આમ, માનવ અધિકારોના આ વૈશ્વિક ઘોષણાપત્રનું યોગ્ય અમલીકરણ ભારતમાં થાય તે માટે ભારત સરકાર પ્રયત્નશીલ છે. જેમ કે, માનવ અધિકાર રક્ષણધારો, ૧૯૮૩, રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકારપંચ તથા અન્ય કાયદાકીય જોગવાઈઓ અને ચુકાદાઓમાં સમાવી લેવામાં આવેલ છે. તે પૃષ્ઠિ આપે છે કે, આવનારા સમયમાં સંપૂર્ણપણે ઘોષણાપત્રના તમામ અધિકારો દેશમાં અમલી બનશે. ફેંચ લેખિકા અને નારીવાદી વિચારક સિમોન દિ બ્રુવાનું આ જાણીતું વિધાન છે,

સ્ત્રીઓ પેદા થતી નથી, એમની રચના કરવામાં આવે છે.

અર્થાત સ્ત્રી શું છે, કોણ છે. અને કેવી હોવી જોઈએ તે પિતૃસત્તાકના હિતમાં નક્કી કરાય છે. વર્તમાન ની આ ઘડીએ પણ સ્ત્રીઓ પરના જુલમો તો ચાલુજ છે. બલ્કે આ જુલમો હવે મૂંગે મોઢે સાંખી લેવાતા નથી, એની સામે માથું ઉંચકાઈ રહ્યું છે, એના પ્રત્યાઘાત રૂપે સ્ત્રી સામેના અન્યાય આજે વધી રહ્યો છે. પરંતુ આનો એક જ ઉપાય છે જાગૃતિ અને પોતાની ભીતર પડેલી શક્તિનું ભાન વિનોબાજીએ એક સુંદર સૂત્ર આપ્યું છે, જે પ્રત્યેક મુક્તિપ્રેમી માટે પાથેયરૂપ છે.

“પોતાના પર ચલાવાતા કોઈપણ શાસન, સત્તા, નિયંત્રણ કે આપખુદીમાંથી મુક્ત થવું હોય તો એકમાત્ર ઈલાજ છે - આત્મશક્તિનું ભાન !”

વ્યક્તિમાત્રની આ આત્મ ચેતના જાગે અને માનવ જાતિનું જીવન ‘સત્યમ્ શિવમ્ સુંદરમ્’ ના મંગળ દ્વાર ખોલે એ જ પ્રાર્થના. વર્તમાન સમયમાં મહિલાઓના મુખ્ય માનવ અધિકારો નીચે મુજબના ગણી શકાય.

- (1) મહિલાઓની ગુપ્તતા અંગેનો અધિકાર (Right to Privacy)
- (2) આર્થિક સ્વાતંત્ર્યતાનો અધિકાર (Right to Economic Empowerment)
- (3) રાજકીય સ્વાતંત્ર્યતાનો અધિકાર (Right to Political Empowerment)
- (4) સ્ત્રી હોવાને નાતે ભેદભાવ અચરાય તે સામેનો અધિકાર (Right against Gender Discrimination)
- (5) ગર્ભપાત કરાવવાનો અધિકાર (Right to Termination of Preganansy)
- (6) જાતીય તંદુરસ્તીનો અધિકાર (Right to Sexualhealth)
- (7) Right against stoking
- (8) Right to Protection from Domestic Violence (ઘરેલુ હિંસાથી રક્ષણનો અધિકાર)
- (9) Right to Marry (લગ્ન અંગેનો અધિકાર)
- (10) Right to Social Security (સામાજિક સુરક્ષાનો અધિકાર)

આ ઉપરાંત પણ મહિલાઓના માનવ અધિકારો સંદર્ભમાં UNO એ વિવિધ બાબતો અંગે ઠરાવ પસાર કરાવી માનવ અધિકાર તરીકે મંજૂર કર્યા છે. જેમ કે...

- શિક્ષણ બાબતમાં ભેદભાવ સામે અધિકાર.
- સમાન વેતનનો અધિકાર
- ગુલામી પ્રથા સામે અધિકાર
- જબરજસ્તીથી વેશ્યાવૃત્તિ સામે અધિકાર.
- સગર્ભા મહિલાને દેહાંતદંડની સજા ન કરવી જોઈએ.
- જાતીય સતામણી વિરૂદ્ધ અધિકાર
- સ્ત્રીઓનો આત્મસન્માનનો અધિકાર
- યુધ્ધ પ્રદેશમાં મહિલાઓને રક્ષણનો અધિકાર.
- સલામતીનો અધિકાર
- ગૌરવ પૂર્વક જીવન જીવવાનો અધિકાર
- સ્વાતંત્ર્યનો અધિકાર
- શોષણ વિરૂદ્ધનો અધિકાર

મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ઓફ દિલ્હી વિ. સ્ત્રી કામદારો આ કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવેલ કે આ સ્ત્રી કામદારોને મેટરનીટી બેનિફીટ એક્ટનો લાભ વધારે સરળતાથી આપવો જોઈએ. CEDAW ના આર્ટીકલ-11 ની જોગવાઈનો પણ ભારતમાં અમલી બનાવવામાં આવેલ. દરેક ક્ષેત્રમાં અને દરેક પ્રવૃત્તિમાં મહિલાઓ સાથે દર્શાવાતો ભેદભાવ, પછી તેનું સ્વરૂપ ગમે તે હોય, તો પણ તેને નાબૂદ કરવો જોઈએ. વ્યક્તિમાત્રની આત્મ ચેતના જાગે અને માનવ જાતિનું જીવન 'સત્યમ્ શિવમ્ સુંદરમ્'ના મંગળ દ્વાર ખોલે એ જ પ્રાર્થના.

References

- I. A. Surakumari (Ed.) : Women's Studies, An Emerging Academic Discipline (1993)
- II. A.N. Karia: Law, readatin walfare of A women & childern
- III. Ashokkumar & Harish : Women power, Status of women in India (1991)
- IV. Dr. Dimpal T Raval: International Convention & Women Empowerment(2016)
- V. A.N Karia & Dr. Dimpal T Raval: Women & Law (2009)

Dr. Dimpal T. Raval
Assistant Professor & Head
Department of Law
Raksha Shakti University
Ahmedabad

Copyright © 2012 – 2017 KCG. All Rights Reserved. | Powered By: Knowledge Consortium of Gujarat